

Maskros och blåton

"Vår nordiska blues, den blå musiken som hörs även vid strömavbrott". Så har Thuva Härdelin formulerat sig om den nordiska folkmusiken.

– *Livet är inte alltid så vackert. Men bakom en skitig vardag finns det innersta allvaret, det nakna, kärnan av ensamhet som man aldrig kan dela med någon annan.*

Med sin fiol och sin flöjt söker Thuva

Härdelin efter "de blå tonerna", den folkmusik som finns bortom harmonierna och rytmen – den musik som är ren känsla.

25 år fyllda förefaller hon att på en gång rymma den medelålders bondmorsans förnuft, den gamla människans vishet och den ungas sökande.

Eller kanske är det bara befriande otidsenlig hon är. I jeans och linne, med reservkjolen hopknycklad i handväskan, fimpar hon cigaretten och ställer sig till rätta bland ängens maskrosor. Hon vågar tala om ömhet ("jag har en ovana att stryka folk över kinden – det är inte populärt, de vet inte hur de ska reagera"). Och hon vågar vara allvarlig med fiolen (ett knippe hälsingelåtar får kolonilotts-innehavaren på andra sidan vägen att av pur häpnad ställa ifrån sig sin spade).

Får ta tid

Thuva Härdelin spelar meditativt men kraftfullt. Över stråkens rörelse vilar värdighet; varje ton får ta den tid den behöver.

– För fem år sedan insåg jag vilken väg inom folkmusiken som var min, säger hon. Jag reste till Bingsjöstämman full av musiklust – och när jag kom hem hade

jag nästan inte spelat alls. Mina jämnåriga kompisar hade utvecklats åt ett annat håll. De hade lagt sig till med en suggestiv, framåtdrivande rytm, och vi kunde inte längre spela ihop.

Hon vet vad hon vill som musiker ("jag söker den inre känslan, inte den yttre som stannar i rytmen"). Att inte bara ha en idé om vad man gör, utan dessutom vara tjejkung och söt kan dock ha sina sidor. Efter en konsert på kvinnodagen förra året kallade en manlig skribent henne för "en ljuv uppenbarelse från Hälsingland". Sådant kan hon fortfarande få höra, denna fjärde generationens riksspelman, om än inte lika ofta sedan hon klippt av sig sitt huldrehår.

Vi träffas en dag i slutet på maj, då Thuva är på besök i Stockholm för att hjälpa sin mormor att flytta. Maskrosängen ligger i Bromma, dit fotografen har tagit oss.

Bondmora

Annars är hennes vardagsmiljö fjärran allt vad storstad heter: I en liten by utanför Delsbo bor hon och maken Anders tillsammans med sina två små döttrar. De har renoverat hans släktgård och driver jordbruk för husbehov samt sköter får. Mannen arbetar skift på Iggesund pappersbruk och huggar i skogen. Själv undervisar hon i folkmusik på en Waldorfskola, ger fiollektioner och åker runt på spelningar.

Men musiker på heltid varken vill eller hinner hon vara:

– Jag måste nog ha lite barn och djur omkring mig för att uppnå balans, säger hon. Jag behöver praktiska saker att hålla mig fast i, annars skulle jag sväva iväg.

Musiken lär dock aldrig släppa greppet om henne. I fars (Thore Härdelin), far-

fars och gammelfarfars fotspår fortsätter hon att föra det hon kallar "vår nordiska blues" vidare.

Fiolen har hon haft som följeslagare alltsedan hon var åtta år gammal och i smyg tog ner stråke och en halvfiol från sin pappas instrumentvägg. Hon gick ut i skogen bakom lagården och bestämde sig för att inte komma hem förrän hon kunde spela "Blinka lilla stjärna".

En låt om dagen

Den sommaren lärde hon sig en ny låt om dagen – inte av fadern, han var för upptagen, men väl av hans dåvarande fru.

Thuvas föräldrar var skilda, och från höst till vår bodde hon hos sin mamma i Norge. Där skaffade hon sig en fiollärare och skolade sig klassiskt. Samtidigt fortsatte hon att spela folkmusik under somrarna hos fadern i Delsbo. Tidigt fick hon följa med honom och andra spelmän till stämmorna, och när hon var 16 år gammal anmälde farfar Sven Härdelin henne till uppspelning för Zornmärket. Den gången blev det brons och två år senare (när hon inte alls hade tänkt spela upp, men mer eller mindre tvingades från disken på en restaurang där hon sommarjobbade) erövrade hon riksspelmannstiteln. ("Sedan fick jag spela för kungen och samma kväll gick vi på diskotek i folkdräkt.")

Efter två år på Kappelsbergs musikskola sökte hon sig till Stockholm.

– Den första månaden hade jag inte ett öre att leva på. Git Magnusson på Mosebacke lät mig skura trappan och toaletterna mot pyttipanna och en kvarter rödvin till lunch.

80 mil för en spelning

Men snart duggade speluppdragen tätt samtidigt som

hon fick andrahandslägenheten full av fiolelever.

1986 började hon spela i den norska gruppen Dalakopa. Det blev många och långa resor, upp till 80 mil för en enda spelning. Ändå vet hennes entusiasm inga gränser när hon talar om

spellusten under de år som följde.

– I den gruppen blir det ett sånt tryck; musikerna soppar golvet med sin musik! Annars kan jag ha ont i axlar och rygg efter en spelning, men när jag hade spelat fyra timmar till dans

När Thuva Härdelin spelar får varje ton ta den tid den behöver.

med Dalakopa kände jag aldrig någon värk.

I norska Osterdalen finns en annan danstradition än i Sverige. Festivaler och tävlingar i gammeldans är vanliga och i Dalakopas hemort Rörås är dansen lika populär hos gamla som unga.

– Vi brukade spela till dans i samfundshuset, berättar Thuva. När vi kom dit klockan åtta på kvällen satt gummorna och gubbarna redan längs väggarna. De hade fickpluntorna med sig, och när de fick syn på mig stampade de i golvet och

ropade: ”Thuva! Thuva! Thuva!” Sedan började de dansa pols (en snabb polska).

Skinnpaj och luftdragspel

– Någon timme senare kom de småbarnsföräldrar som hade lyckats ordna barnvakt. Och sist, vid elvatiden, kom 16-åringarna i skinnpaj och ställde sig framme vid scenen där de började spela luftgitarr och luftdragspel.

Efter år av tävlingsscgrar och spelningar över hela Norge tyckte Thuva att resorna blev för dryga och den ekonomiska vinningen för liten för att hon skulle orka fortsätta. När Dalakopa 1990 behövde en ersättare, föreslog hon i stället sin pappa. Han ingår nu permanent i gruppen och är sedan i våras gift med en av medlemmarna.

För Thuva har musiken alltid varit något självklart, och under många år fortsatte hon bara att spela utan att fundera så mycket över ”hur” eller ”varför”.

– Nu söker jag mig alltmer mot det enkla, säger hon. På mina konserter behöver publiken inte vara uppsluppen och skrattande. Tvärtom får folk gärna tassa därifrån, om de känner att de inte vill bryta stämningen.

Vi har förflyttat oss till en skogsbäddad bergsknalle ovanför Mälaren. Thuva spelar en vallåt på blockflöjten, hennes andra eviga följelagare (”den är så behändig att ha med sig, när man inte vill bära på fiolådan ryms alltid flöjten i stöveln”). För en stund blåser vinden in i flöjten och tar över melodin.

Gryningstrance

– Är det inte konstigt, tillägger hon, att ”hög stämning” för många tycks vara samma sak som ”hög ljudnivå”? Jag vill att det ska vara så

tyst, eller snarare stilla och enkelt att stämningen blir hög!

Hon berättar om den tidiga morgontimme som följer på natten efter en spelmansstämma.

– När jag var liten minns jag hur jag kämpade för att hålla mig vaken till 5-6-tiden. Då var publiken borta, då fanns bara tystnaden – och musiken. Någon spelade upp, andra föll in. Ofta kunde man få höra helt okända stjärnor, de blev kvar timvis och spelade som i trance.

– De där stunderna sög jag i mig och samlade på. De blev mitt bränsle ända fram till nästa sommar. Och idag vet jag att min styrka som musiker mer finns i känslan än i tekniken, och att jag har den känslan efter de spelmän jag hörde då.

Hon återkommer till de yngre musiker som de senaste åren bildat grupper där stilar och instrument blandas och där rytm och klanger är det centrala.

– Deras musik är ny och spännande, den svänger och jag tycker mycket om den, man får lust att dansa, säger Thuva. Men vad som intresserar mig är det som finns bakom harmonierna.

– Grupper som Filarfolket spelar musik som är berusande, tillägger hon. Jag vill mer beröra än berusa.

Den här sortens tankar har legat och grott i Thuva Härdelin sedan hon var 18 år gammal (”men då hade jag ingen pondus att bilda en egen grupp eller att förklara för andra vad jag menade”). Sedan dess har det blivit åtskilliga bandsnuttar och lappar med anteckningar på gården därhemma.

– En vacker dag samlar jag ihop allting och gör något – jag vet precis vilka jag vill spela med, säger hon.

Text: CECILIA AARE
Foto: LENA ANDERSSON

– Jag söker den inre känslan, inte den yttre som stannar i rytmen.